

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ

ԳԱԻԱՌԱՅ ՀԱՄԱՐ
52 ԹԵՐԹ 2 1/2 մէճիտ

ԳՐԱՍԵՆԱԿ

Պահէ գարու էստա էֆէնտի խան Թիւ 11

ամբու ծախքը չը վճարուած նամակ չընդունվիր

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻՍ ՀԱՄԱՐ
52 ԹԵՐԹ 2 մէճիտ

ԳՐԱՍԵՆԱԿ

Պահէ գարու էստա էֆէնտի խան Թիւ 11

Գրուած են եկած ձեռագիրները ետ չեն տրվիր

Թ Ա Տ Ր Ո Ն

ԿԱՐԳԸ ԿՆԻՆՆԵՐՈՒՆ Է . . .

Ճամանակ է որ ազգային գործերը կնիկներու լուռ յանձնենք, երեսփոխաններուն ամեն ալ կնիկի վերածենք. վարչութեան անդամներն ալ գեղեցիկ սեռէ բնորենք, վերջապէս թաղային գործերն ալ անոնց յանձնենք և մենք մէկդի քաշվինք:

— Ինչ կը կարծես որ ազգին գործերը կը նիկներուն ձեռքը խնայ նէ՝ ազգն աւելի աղէկ կը կառավարվի:

— Այս հարցմունքին որոշ պատասխան մը չեմ կրնար տալ, որովհետեւ այս մասին փորձառութիւն չունիմ, բայց քանի որ փափաքն ամեն գոնաւորութեանց կը յաղթէ և քանի որ վերջերս կնիկներու մէջ էրիկ մարդերէ աւելի փափաք կայ ազգին գործերուն վերայօք տեղեկութիւն հարցնելու և առնելու, կրնամ քսել որ ազգին գործերն հիմակուրէն աղէկ չեն կառավարվիր նէ՝ հիմակուրէն գէշ ալ չեն կառավարվիր:

— Բայց, Թատրոն, կնիկները երեսփոխան ըլլան նէ՝ տղաքնին ալ հետեւին բերելու պիտի ստիպվին, և ան ատեն երեսփոխանական ժողովին մէջ տղաքներէ ու օրորոցէ ուրիշ բան չպիտի տեսնվի:

— Ինչ կըլլայ, հիմայ ալ տղայ չկայ մի, թող մէկ քանի հատ ալ օրորոց գտնվի:

Այո՛, առանց ժամանակ կորսնցունելու կը նիկները պաշտօնի կանչելու է որպէս զի փափաքնին չը մարի: Ասանցմէ ոմանք վերջերս այնչափ հետաքրքիր են ազգային գործերուն որ, տուն մը ժողովը վերու ըլլան նէ՝ գլխարկի տեղ քուէտարկութեան վրայ կը խօսին կոր, շինեօնի տեղ Ռուսիանէ Էֆէնտիին կանոնադրութեան վրայ կը խօսին կոր, ոտքի ամանի տեղ Ալվատեան էֆէնտիին ասկից առաջ գրած հրաժարականին վրայ կը վիճաբանին կոր, զարմանալի՛ բան, եղբայր, զարմանալի, կնիկներն հագուստի կապուստի վերաբերեալ խօսքերը մէկդի դընեն ու ազգային գործերուն վրայօք ջերմ վիճաբանութեանց մտնեն, կանոնադրութիւնը շինեօնէ վեր գտնեն, Ալվատեան էֆէնտիին հրաժարականը՝ ոտքի ամանէ մը վեր բռնեն . . . զարմանալի սխալմունք . . .

Ալ աւելի զարմանալին կայ, ասանցմէ ոմանք կեցակոր՝ եփած ատենին ընդհ. ժողովոյ ատենադրութիւնները կը կարգան կոր, ոմանք ալ տախտակ սրած ատենին ըրադիր կը կարգան կոր, ու գործերնին ըմբռնելուն պէս տուն մը կը հաւաքվին ու վիճաբանութիւններ կընեն կոր: Ասանց մէջ ալ կայ աջակողմեան ու ձախակողմեան կուսակցութիւն, ասանց մէջ ալ կայ երկար ատենադրանութիւններով միտքերնին հասկցնել չը կրող պերճախօսներ, ասանց մէջ ալ կայ

կարճ ատենադրանութիւններէ բան մը չը հասկցող սրամիտ ունկնդիրներ:

Ինչ է կանանց այս շարժման պատճառը: Պատճառը սա է որ ընտանեաց մէջ ազգային խնդիրներու վրայ շատ տուններու մէջ շատ գիշերներ խօսքեր ըլլալով կանանց ականջներն լեցվեցան, և ազգին մէջ տեղի ունեցած դարձուածքներն իմացան հասկցան, ուսկից փափաք մը դգացին Ազգ. խնդիրներու մէջ նետվելու, թող որ արդէն յարմարութիւն ալ ունին ամեն խօսքին մէջ նետվելու:

Ինչ որ ըլլայ պատճառը, արդիւնքն աղէկ է. և մենք ալ կանանց այս փափաքը յագեցնելու համար կը փութանք պարզ օրինակներով կանանց բացատրել ազգային ժողովներն, խորհուրդներն, հոգաբարձութիւններն:

Նախ սկսինք ընդհ. ժողովին:

Տիկնայք, ինչպէս հասկցունեմ ձեզի ընդհ. ժողովին ինչ ըլլալը. գիտէ՞ք, ժամանակաւ աշտարակ ինտոններ կային, որոնք իրարու լեզու չէին հասկնար. մէկը ջուր բեր ըսէր նէ, ոտքի ամանը կը տանէին, ուրիշ մը հաց ուղեր նէ՝ կողով մը կը բերէին, կը յիշէ՞ք այս պատմութիւնը. — դժբաղդաբար ոչ. — եթէ յիշէ՞ք՝ որչափ դիւրութիւն պիտի ըլլար ինձ ընդհ. ժողովն ձեզի բացատրելու:

Ուրիշ կերպով բացատրենք. Ենթադրենք թէ խումալ մը ծախու պիտի առնեք ու դրացիներէ քանի մը տիկնաներ, աղջիկներ կը հրաւիրէք տուն, որպէս զի ամենքնիդ մէկէն հաւնիք ու աղէկ բան մը առնեք:

Հրաւիրեալները կուգան և կսկսին կարծիք յայտնել:

- Ասոր գոյնը գայ է:
- Ո՛չ, գոյն է:
- Խումալը բարակ է:
- Ինձի քիչ մը հաստիկ է երեւցաւ:
- Արեւուն չգար:
- Ձիւնին աղէկ է:
- Գիշերները աղէկ չերեւար:
- Շատ աղէկ կերեայ:
- Ես չը սիրեցի:

— Ես չինելու ըլլայի նէ՝ ասկից կը կտրէի, Խումալին տէրը կը պօռայ:

— Տիկնանք շուտ ըրէք, ես ուրիշ տեղեր ալ պիտի պաշտիմ, գեռ առուտուր ըրած չեմ, հաւնեցէ՞ք մէկը առէ՞ք:

Դուք ալ կը պատասխանէք:

— Ինչ կըլլայ կոր քիչ մը համբերէ, հարկաւ պիտի նայինք որ չը խաբվինք, եւ կսկսիք:

— Եւրոպայի երեսփոխանութիւնն ալ այս խումալէն . . . սխալեցայ . . . Եւրոպայի կնիկներն աս խումալէն կը կտրեն կոր հիմայ:

— Ինձի մնայ նէ աղէկ չէ:

- Կը կրկնեմ:
- Գոյնը կընդունիմ, բայց խումալին գէշ՝ կը բողբոքեմ:
- Քաթիկ հանքմիքը աւելի աղէկ է:
- Գոյնն ալ չը սիրեցի:
- Աս խումալը շատ չը դիմանար:
- Խումալին հոգին հանեցիք, կը պօռայ մարդը, թող տուէք երթամ, ես ձեր առուտուրէն վազ անցայ, ստակի մը առուտուր չըրի դեռ, անօթութեանէ կը մեռնիմ կոր:
- Համբերէ քիչ մը, աճապարանօք գործ կըլլայ, հարկաւ իրարու հարցնենք նայինք պիտի որ գէշը չառնենք:
- Ինձի մնայ նէ՝ ասկից կտրելու է:
- Ինձի մնայ նէ՝ աղէկ չէ:
- Գոյնը քիչ մ'ալ բաց ըլլաւ նէ:
- Կամ թէ քիչ մը կարմիր ըլլաւ նէ:
- Կանաչ գիծեր ունենար նէ:

Այս խօսքերով ժամը տանին կերթայ. հիւրերդ կեղան կերթան, դուք ալ խումալնիկն դառնալով կըսէք:

— Այսօր չեղաւ վաղը եկուր տէ՛ նայինք:

— Չպիտի առնէիք նէ՝ ինչո՞ւ սպասել տըռուիք ինձի մինչև իրիկուն. ես առտուրնէ՛ ի վեր անօթի եմ, ինձի մեղք չէ:

Ո՛վ կըլսէ. մարդը գործը կերթայ:

Ուրիշ օր մը նորէն կը ժողովը վեր, դարձեալ բան մը չէք կրնար ընել. նորէն կը դուրս գալիք, նորէն խումալը չէք կրնար առնել. վերջապէս քսան անգամէն աւելի կը ժողովը վեր ու դարձեալ խումալ չի մը որոյում չէք կրնար տալ:

Ահա ասիկ, տիկնանք. ընդհ. ժողովին որոշում տալու մասին ինչ ըլլալը վեր ի վերոյ բացատրեցի ձեզի և կարծեմ՝ դուք ալ հասկըցաք. կըմնայ ձեզ սորվիլ անոր դարձուածքներն, բայց այս դասը ուրիշ անգամի ձգելով դառնանք խառն ժողովին բացատրութեանը որպէս զի թէ՛ քաղաքական և թէ՛ կրօնական ժողովին վրայօք տեղեկութիւն առնէք:

Երբոր խնդիր մը քաղաքական է, քաղաքական ժողովի մէջ կը լուծվի, երբոր կրօնական ըլլայ կրօնական ժողովին մէջ կուգայ, իսկ երբ թէ՛ քաղաքական ու թէ՛ կրօնական ըլլայ՝ խառն ժողովին կերթայ, որն որ քաղաքական ու կրօնական ժողովէ կը բաղկանայ:

Արդ, խառն ժողովն իր առջև ելած խնդրոյն կերպարանքը կառնէ, չայսինքն կէսը աշխարհական կէսը կրօնական: այս ժողովին պաշտօնն է աշխարհականները բանադրել, կրօնականները արդարացունել:

Ենթադրենք թէ, տիկն. անառակ զաւակ մը ունիք որ տունին մէջ ինչ կայ ինչ չը կայ կը կոտրէ կը թափէ:

Իրիկունը հայրը տուն գալուն պէս կը հարցունէ:

— Ասոնք ո՞վ կոտրեց:

Դուն ալ կըսես:

— Պօղոսիկը բան մը չըղաւ, առտուրնէ մինչև իրիկուն խելօք նստաւ, դրացիին տղան եկաւ ան կոտրեց:

Ամուսնոյդ ալ ականջն 'ի վար' կը սես .
— Կարճ կապէ , ինչ ընենք տղայ է , հար-
կաւ կը կտորէ ալ կը թափէ ալ :
Խառն ժողովն ալ ճիշտ այսպէս կըսէ .
— Կարճ կապէ , ինչ ընենք , վարդապետ է ,
կը կտորէ ալ , կը թափէ ալ , կը ծեծէ ալ ,
կը սի . . .

Սըսթ , ինչ կընես կոր դըրիչ . կը ծեծէ ալ ,
կը զարնէ ալ :

Այս տեղեկութիւնն , թէպէտ և կարճ , բայց
դիւրահասկնալի ըլլալով կարծենք խառն ժո-
ղովին վիճակն ալ կըցաւ հասկցունել :

Միւս ժողովներուն ու խորհուրդներուն
բացատրութիւններն ուրիշ անգամի ձգելով
կը հարցունեմ ձեզ 'ո Տիկնայք , չէ՞ք կրնար
ինքզինքնուդ վստահիլ և ճակատարաց բսել
թէ՞ եթէ ժողովներուն տեսած գործերն ա-
սոնք են նէ՞ մենք ալ կրնանք տեսնո՞ք քնել :

— Այո , մենք ալ կրնանք տեսնել այդ գոր-
ծերը . քու խօսքիդ նայելով արդէն խոստա-
ւի մը համար ալ առանց գիտնալու ընդհ-
ժողով կազմեր ենք եղեր :

Մեր ուղածն ալ աս է . քանի որ կնիկները
վերջին օրերս այսչափ ալ փոփոք ունին ազ-
գային գործերու մէջ մտնելու , պէտք է որ
գիրենք պաշտօնի կոչենք . թերեւս բախար
որոշած է որ մեր ազգը կնիկներու միջոցաւ
վերականգնի :

Եւ միթէ Ալաճաճեան էֆէնտիի առաջին
ատենադպիր ըլլալէն 'ի վեր դիւանին ունե-
ցած կանոնաւոր ընթացքը մեր կարծիքը չ'ը
հաստատեր :

Երանուհի Գարագաշեան , գերասանուհի ,
ծնաւ Խճատիէ իր հաշուով 1839ին . իմ հաշ-
ուով 1851 դեկտեմբերի 1ին :

Երանուհին 'ի լոյս ընծայվելուն' պէս թա-
թիկներով սկսաւ ձևեր ընել , վեց եօթը ամ-
սու եղած չեղած ոտքի ելաւ և քալել սկսաւ .
Մէյ մը տագին մէյ մը անդին վազելովը
ձեռքն ինկածը կտորելով թափելովը , բար-
ձրը ձայնով պուստովը իսկոյն յայտնեց թէ
գերասանութեան մեծ յարմարութիւն ունի :

1856ին թաղին վարժարանը դրկվեցաւ , ուր
լնացուց երանուհին իւր քերականը , հեգե-
րենք , սաղմաք , գործք առաքելոյցը ու նա-
րեկը , ու 1862ին վարժարանէն ելաւ :

1863ին երբ վարդապետն էֆէնտին ոտքի ա-
մանները ձեռքը բռնած փողոցէ փողոց , թա-
ղէ թաղ կը վազէր գերասանուհի գտնելու .
համար — այն ատենները գերասանուհի մը
գտնելը , հիմայ Հայերէն ներկայացումնե-
րուն՝ Թատրոնի մէջ հանդիսական գտնելէն
աւելի դժուար էր — և էս քիչէր ալ Է-
րմ պոռացող Հրեաներու նման ամեն դուռ
կը զարնէր ու գերասանուհի մը ունի՞ր մի-
կը հարցունէր , դիպուածով Գարագաշեա-
նին դուռը զարկաւ ներս մտաւ և իրեն յա-
տուկ համոզելու եղանակը ձեռք առնելով
համոզեց ծնողքը թէ՛ աղջիկին գերասա-
նութեան տան , թէ՛ ասով աղջիկն մեծ ծա-
ռայութիւն պիտի ընեն , թէ՛ աղջիկնուս ա-

պագան շատ աղէկ պիտի ըլլայ , թէ՛ մեծ ա-
պագայ մը կսպասէ աղջիկնուն և թէ՛ ապա-
գան շատ չսպասեր կերթայ և թէ՛ վերջա-
պէս Երանուհին պէտք է գերասանուհի ըլ-
լայ :

Երանուհին գերասանուհի բառն լսելուն
պէս նոյնը զգաց ինչ որ կըզայտղայ մը երբ
իրեն բսես թէ՛ քեզի շաքար բերի , կամ
ինչ որ կըզայ աղջիկ մը երբ իրեն բսես .
ե՛լ քեզի պալօ տանիմ . բայց չ'ըլլամ բ-
սելու քաշվելով սա առարկութիւնն ըրաւ .
— Ես կամենամ տեսարան ելնելու այնչափ
բազմութեան առջև . — Քնաս չունի աղջիկս ,
պատասխանեց վարդապետն էֆէնտին (այն
ատեն պարսն) առջի անգամուն քիչ մը
կամենաւ բայց կամաց կամաց կը փորձի .
ես ալ առաջին անգամ տեսարան ելայ նէ՛
կամչայի , բայց հիմայ , փառք Աստուծոյ ո-
ղորմութեան , ամենեւին չեմ ամչնար , ար-
ձակ համարձակ կը խօսիմ — :

Այս խօսքերէն շաքար մը ետքը երանու-
հին գերասանուհի ըլլալը որոշվեցաւ :

Երկու ամիս ետքը օրիորդ Գարագաշեան
Արեւելեան թատրոնին մէջ 'ի տես ելաւ Աշ-
խէնի դերով , և այնչափ ճարտարութեամբ
ներկայացուց որ Տիկնի Արտստակին նախան-
ձը յուզեց քիչ մը . Հետզհետէ տրված ներ-
կայացումներուն մէջ միշտ սիրուհւոյ դեր
կատարելով քիչ ժամանակի մէջ մեծ յառա-
ջադիմութիւն ըրաւ . Տարի մը ետքը Պոզոս
և Վիրդիսիանայի մէջ Պոզոսի մասն կատարեց ,
և սիրավառ պատանիի մը զգացմունքներն
մանրամասնօրէն ցըցուց իւր վրայ այնչափ
վարդապետութեամբ որ հանդիսականներէն ո-
մանք ըսին թէ՛ եթէ օրիորդ Գարագաշեանն
արական սեռին վերաբերէր՝ բոլոր աղջիկնե-
րուն սիրտն իրեն պիտի դրաւէր :

Օրիորդ Գարագաշեան խումբէն առանց
բաժնրկելու շարունակեց մինչև վերջը . Խ-
րեն տրված մասերը սիրով կընդունէր և սի-
րով կը կատարէ . մասն աղէկ կը սորվէ և
տեսարան ելնելուն պէս բերանը բանալով
յուշարարն չսպասեր որ մասը կարգայ :

Այս վերջերս տեսնելէստ որ երաժշտու-
թեան մասին ալ յարմարութիւն ունի . ձայ-
նը բնութարանայ պէս մեղմ է , և ունի
այն ելնէնքն'որ երգիչի մը պէտք են ,
'Գեղեցիկ Հեղինէի' մէջ Հեղինէի դերը կը
կատարէ . ունի Հեղինէին գեղեցկութիւնը ,
խօսուածքը , շարժուածքը ու բոլոր ձևերն ,
սակայն անոր զօրաւոր ձայնն կատարելապէս
չունի , և սակայն յուսալի է որ այս մասին
ալ քիչ մը ատեն վարժութիւն ընելով այդ-
պիսիկ թերութիւնն իւր ձայնին գեղեցկու-
թովը ծածկէ :

Օրիորդ Գարագաշեանը գերասանուհւոյ
մը բոլոր հանգամանքներն ունի . միջին ու
վայելուչ հասակով , սեւ աչքերով ու խեղճ
քրիկներով , երկար մազերով մպտալի ու
ձուռձեւ գէմքով աղջիկ մ'է . եթէ դերա-
սանական կեանքին մէջ պակասութիւն մը
ունի՝ ան ալ սա է որ , տեսարան ելած ժա-
մանակը միշտ այնպիսի գէմքով մը կընէ որ
կարծես թէ հոգարարձու մ'է որ վարժա-
րան կը մանէ , և կամ կարծես թէ՛ տեսարան
ելած՝ ժամանակը հանդիսականները ստքի
չ'ըլլալուն համար որդողած է :

Ամեն հոգմէ չը շարժիր , Թատրոնի բեմին
չափ լայն սիրտ մը ունի . եթէ մեռեալ մը
տեսնէ՝ սիրտը թունդ չ'ընէր , այլ աւելի կը
մօտենայ դայն , ընկելու որպէս զի տեսարա-
նին վրայ մեռնիլ հարկ ըլլայ նէ՛ մեռեալ
բնական մը ձևանայ , Նոյնպէս եթէ մէկը
բարկանայ՝ դիմամբ աւելի կը բարկայնէ
որ բարկութեան ձևերն ու շարժուածքներն
աղէկ սորվի :

Այս փափաքով է որ այսչափ յառաջ դը-
նաց , ինչպէս որ անով առաջ պիտի 'երթայ
նա և ասկից վերջը 'ի պարծանս Հայ Թատ-
րոնին :

ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ ԽՆԴԻՐ

Ընթերցող , լրագրաց մէջ արդէն կարդա-
ցիր՝ որ ասկից առաջ Աղթամարայ Կաթողի-
կոսն սպաննող քիւրտերուն մեռած ըլլալն
ծանուցանող գիր մը եկած է Բ. Գուռնէն
մեր Պատրիարքարանը , յայտարարելով մի-
անգամայն թէ՛ Բ. Գուռը Պատրիարքարանին
կը թողու խաչատուր սրբազանին այս սպան-
ման ինքզոյն մէջ մեղադարտ կամ անմեղ
ըլլալն հասկնալով՝ ըստ այնմ անօրէնութիւն
մը ընելը :

Այս յայտարարութենէն կը հասկցվի որ
արդարութիւնը քաղաքական օրինօք երևան
հանելն անհնար ըլլալով — որովհետեւ սպան-
նողները մեռել են , ուսկից պիտի հասկցվի
խաչատուր սրբազանին այս սպանման խնդ-
րոյն բաժանորդ ըլլալը կամ չ'ըլլալը — պէտք
է որ Պատրիարքարանը կրօնականապէս հար-
ցաքննէ դինքն , այսինքն խոտուղանանք ը-
նէ , երբուքնեցն ու արդարութիւնը 'ի լոյս
բերէ :

Հիմայ արդարութիւնն երևան հանելու
համար խաչատուր սրբազանին խղճին պիտի
դիմենք , բայց պիտի կրնա՞նք զինքը դուռ-
նալ : Խիղճը վերջին տեսնելու կրօնաւորաց
ոմանց մէջ այնչափ կը դանդաղ օրչափ որ ստակ
կը գտնվի մուրացկանի մը քով :

Ինչպէս խիղճ կրնայ ունենալ այն անձն ո-
ւր քովը տարինեով աշխատողի մը վարձ-
քը ու թէ տարի չտար , կուրանայ և վերջա-
պէս յակամայից տեղեկաւ կը հաճի տուլու :

Ինչ խիղճ կրնայ ունենալ այն անձն երբ
Տեղապահ Նիկողայոս սրբազան գերեզմանին
մէջ սպաննելու շտակար :

Խաչատուր սրբազանին այս յանցանքներն
կենդանի վկայներ են այդ սպանման մէջ մաս
ունենալուն . եթէ մաս ունեցած չ'ըլլալը ալ
նէ՛ Նորին որդազնութեան այս յանցանքնե-
րը բաւական էին զմեզ համոզել և ըսել .

— Զգուշացէ՛ք այդ մարդէն , այդ մարդը
բարի չէ :

Բայց՝ Պատրիարքարանը ինչ պիտի ըսէ .
Պատրիարքարանը հակառակը պիտի ըսէ .

— Մի՛ գգուշանաք այդ մարդէն , այդ մար-
դը բարի է :

Եւ խաչատուր սրբազանն չոգ ենաւ մտնելով
դէպի 'ի ավոռը պիտի դիմէ և ուր պիտի
բազմի առօք փառօք :

Վրոյէն երկու ամիս պիտի անցնի և եր-
կու վարդապետներու կպիտակպատութեան
կարգ պիտի տայ , Ամբաստանու Պոզոս վար-
դապետներուն :

Շարաթ մը ետքը ասոնք երեքը քովէ քով
նստած՝ պատկերներն պիտի հանեն :

Պատկերը հոս պիտի դայ ու խառն ժողովն
այդ պատկերին խունկ ծխելով ուղեք պի-
տի ծնրադրէ և պիտի ըսէ .

Ո՛վ պատկեր տնրծութեան , ո՛վ երրորդու-
թիւն անմեղութեան , ներէ՛ մեղքերուս ու
բարեխօս լեր որ զիս ալ վերջէն արդարա-
ցունելու մէկը գտնվի :

Եւ այն ժամանակ ուրիշ խառն ժողով մը
փնտռելու ետէէ պիտի ըլլանք որ ներկայ
խառն ժողովն արդարացունէ . . .

ԽԵՂՃԻՆ ՎԻՃԱԿԸ

— Ինչ լուր ունիս Խիկար :

— Լուր չունիմ , ամիս մ'է որ վարժարան-
ներէն դուրս ելած չունիմ :

— Վարժարաններու անօրէն եղար , ինչ
եղար :

— Ձէ՛ , քննութիւններուն հրաւիրված էի
ու դադի :

— Ինչպէս է վարժարաններուն վիճակը :

— Վարժարաններուն վիճակը՝ աղէկ բայց
դրարաւին վիճակը՝ առջինը չէ , բնութիւնն
բոլորովին փոխեր է , բարեկենդանի դիմա-

կաւորներուն պէս, ամեն վարժարանին մէջ մէկ մէկ դէմք ունի:

— Ի՞նչ կըսես:

— Ի՞նչ պիտի ըսեմ, կուսակցութիւն մը կայ որ Ոսկերեւանի ճառերէն զատ գրաբառ չընդունիր կոր: մաս մ'ալ կայ որ Մակարայ յեցիներէն զատ մարդ չընդունիր կոր, խումբ մ'ալ կայ որ Եղիշէն անդին չընդունէն ճանչնար կոր, բանակ մ'ալ կայ որ Եղիշէն անդին չեն երթար կոր, և վերջապէս ամեն կուսակցութիւն իր ընդունած գիրքէն դուրս գտնված բոլոր ոճերն ու շարագրութիւններն փառած տանձի պէս վարժարանին պատուհաններէն դուրս կը նետէ կոր:

— Աս բլլար՞ն բան է:

— Խումբ խաբույի վարժարանին մակըսը, Սամաթիոյ վարժարանին մէջ շաղկապ կըլլայ կոր, Սէլամբըի տէր բային խառնուելի մէջ սեռի խնդիր կըլլայ կոր, Ենի դարույի յատկացուցիչը Թօր գաբույի ածական կըլլայ կոր: ամեն թաղ իրեն յատուկ քերականութիւն մը ունի:

— Ասոր վերջը:

— Մաս մը կայ որ Հայր Արսէնի քերականութիւնն զեղծումներով լեցուն կողով կանուանէ, մաս մը կայ որ Քարաքաշեանի քերականութիւնը կը հալածէ, մաս մ'ալ կայ որ Փայտաղեանի քերականութիւնը պառկեցուցած կը ծեծէ, ուրիշ մաս մ'ալ Սուրենեանի քերականութեան տկանները կը քաշէ, ամեն մարդ գրաբառին ու զած կերպարանքը կուտայ կոր, գրաբառն ալ ինչ ընէ խեղճն, ոյր աւարտներուն ձեռքն ինկած ամեն օր դէմք կը փոխէ կոր:

— Այնպէս ճարտար շտկենք ըսելով գրաբառն ծեղկենք:

— Ի՞նչ օգուտ, անանկ եղու:

— Ասոր վախճանը:

— Այնպէս վերջը գառաւորացի մէջ ասանկ վիճարանութիւն մը ըսելու պէս, քեզի իմաց կուտամ, թատրոնին մէջ կը գրես, իրաւունք ունեցողը կը փառաւորվի, չունեցողը իւր օր խալը կը ճանչնայ, ու գոռոզութիւն չընէր:

— Շատ աղէկ:

— Մնար բարով:

— Երթաք բարով, մի ուշանար:

Ա Ձ Դ

Լրագրոյ բաժանորդացիներ տակաւին չը վճարած արգոյ բաժանորդներէն կը խնդրովի որ հաճին վճարել, եթէ կը փափաքին խեղճութիւն բաժանորդագրութիւնին շարունակել:

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

Փառք Աստուծոյ, գոնայիս խաղացողներուն երեսները քիչ մը խնդացին:

Ասոնք քանի մը աստիճէ ի վեր գանգատ կընէին որ, բիւցան միջեր կերթայ կոր, Գործ չըլլար կոր, առաւելնէ մինչև իրիկուն ձուկ կորսանք կոր, ի՞նչ գոնայիս խաղաց տէ: Ինչ բլլայ նէ՞ բլլայ, կուզէ վար երթայ կուզէ վեր ելլայ, և ասոր նման հազար ու մէկ գանգատներ:

Հիմայ ալ շնորհակալ բլլալու ժամանակ չունին, ամենքն ալ զրաղած են, վաղող վաճողի, պոռաքող պոռաքողի, խանը տակն ու վրայ կըլլայ կոր, ինչու որ քոնայիս վար ալ կերթայ կոր վեր ալ, վարէն գործ ընողներուն ալ գործ կայ, վերէն բնողներուն ալ, երկու ճաշակէն ալ կը գտնվի կոր:

Մասին կարդացողները անդադար քոնայիս կանոններ, ինչու որ Մասին ամեն թերթին մէջ ապստամբութիւնը քանի մը օրէն կվերջանայ կըսէ կոր — Մասին կարծիքին հետեւողները աղէկ ստակ կուտան — Մասնաւոր կարդացողներն ալ շարունակ կը ծա-

խենկոր, որովհետեւ Մանգուլէն ալ ամեն թերթին մէջ ապստամբութիւնը տակաւին վերջացած չէ կըսէ կոր — Մագուլէի կարծիքով գործ տեսողներն ալ վաստակեցան —

Միւս լրագրողներն ալ, պարապ նստելու չեն ա, ամեն օր մէյմէկ լուր կը գտնան կոր, չգտնան նէ՞ կը հնարեն կոր, որպէս զի քոնայիս խաղացողներն առանց լուրի մնալով բիւցան նորէն մի զեւր չգարցունեն, վերջապէս ֆօմիսին խանը լրագրողներէն, լրագրողներն ալ ֆօմիսին խանէն լուր տանելով աղմուկ մ'է կերթայ կոր:

Երթայ բարով:

— Տօգթօր, գլխուս ցուուն համար ծով մտիւր ըսեր էիք, ես ալ մտայ, և հիմայ եկայ հարցունելու թէ՞ ծովը աղէկ եկեր է՝ ինծի թէ չէ:

— Գլխուդ ցան ինչպէս է, չիտե՞ս կոր:

— Գուր բռնիչ էք, որչափ բլլայ նէ՞ ինձմէ աղէկ գիտէք:

— Ձեզմէ աղէկ գիտեմ նէ՞ գլխուդ ցան անցած է, բայց քիչ մը ուղեղդ վնասված է:

— Մասին ինչու՞ համար լրագրի մը առած լուրը երկու օր ետքը կուտայ:

— Որպէս զի կարդացածնիս չմոռնանք:

ԻՆՉՈՒ ԹԻՆԻՆԻՄ ՄԱՎԻ ԹԻՆԻՆԻՄ

Օգոստոս ամսուն վերջերն երեւան կ'ենէ և կը տեւէ մինչև հոկ. 15:

Կը վերածնի Մայիս ամսուն սկզբանն ու կը տեւէ մինչև Յունիս 10:

Ասոր երեկին ու աներեւութանալը գրեթէ երկու երեք տարիէ 'ի վեր որոշ ժամանակներ ունեցած է, ոսկայն այս տարի Օգոստոս ամսին հովտալեւելուն համար թիւնիքներն ամիս մ'առաջ երեւան ելան:

Ո՞վ գիտէր թէ այս տարի Օգոստոս ամիսը թիւնիքաւոր պիտի տեսնուէր, որպէս զի ամեն մարդ գիտնար և ասոր պատրաստութիւնն ամիս մ'առաջ հոգար:

Այս տարի Օգոստոս ամիսը Բէմպէ ու Մավի թիւնիքներ միայն հետք բերաւ անոր համար ուրիշ գոյն կող թիւնիքներն ստակ մը չեն արժէր: Հեմ պարթիւն է հեմ ամօթ է, Տեսնողը մարդուն երեսը վար կ'առնէ:

Մէկ թիւնիքին համար խայտառակ բլլալու չէ եւս:

— Վարդուկ ախճիկս եօրկարիս քոյն աղէկ թիւնիքներ կայ, նայինք Բէմպէ եւ Մավի ունի նէ առնենք, թո՞ղ եկող շարժու հանդիս բարային համար:

— Լաւ մայր իմ սակայն չէք յիշէր որ հայրքն երեկ առաւու խառն պատուիրեց մեզի որ հանդերձեղէնի վերաբերեալ բան մը չը գտնենք ո՞չ կանխիկ ո՞չ ալ ապառիկ:

— Ախճիկ դուն ալ խնձիւ ես ինչ ես:

Ամեն մարդ աղուոր աղուոր թիւնիքները հազնի տէ՞ զահէր ես սագի պէս տունը պիտի նստիմ: Հէմ մէյմ'ալ քի, դուրս չելլամ եկող գացող բլլայ նէ... մարդը խենթի տեղ կը դնեն: Հէմ վրան ալ կը խնդան:

— Մայր իմ հա՛ երկու հատ թիւնիք ունիս թէպէտ և մէկը դեղնագոյն միւսն ալ քահվէգոյն: Բայց և այնպէս նոր ես և կըրնաս հազնիլ:

— Դուն ալ ախճիկ գիտես քի հիշ աշխարքին մէջը չես, հա՛ պարիտ եղած բան մը հազէր, հա՛ պատանքը փաթտուէր պտտէր եմ երկուքն ալ մէկ է: Երեկ չէ առջի օրը Բուրուլիկ հանքը եկաւ նէ՞ չի անսար քի

ինչ էր հազէր, ան ալ պղտորիկս չէ՞ ետ, ինձմէ ալ 2—3 տարու մենձ է: Ան մօտս մալի թիւնիքը հազէր էր նէ՞ գիտես քի քսան ու երկու տարու թաղէ կենճ մըն էր դարձեր, հէմ մէյ մընար գիտես քի տօսն ալ վրայ է գրեր, շիտալը բլլէի պէս կէնճ մընէր եղեր: Ես ինչու՞ չի պիտի հազնիմ, ամա՛ հայրդ կը սրգոյի եղեր, թո՞ղ երթայ սրգոյի, մէյ մը կը սրգոյի երկուք կը սրգոյի ետքը նորէն կը պարբլի, հէմ ինչու՞ չի պարբլի: արեւոր աղուոր հաղած տէ վայելցուցած բլլալու տեսնայ նէ՞ հէլպէթ տէ քի հաղ կընէ:

— Մայր իմ ներկէք ինձ, այդ թիւնիքներն որ անոնց վրայ վայելցուցէս կը տեսնուին նէ՞ զգեսողներուն բարձրահասակ բլլալուն համար է գլխաւորաբար: Իսկ ձեր հասակը ոսկորակոխ քիչ մ'առելի կարճ բլլալուն համար երկնագոյն թիւնիք ալ հազնեալ բլլալը շատ աղէկ չը յարմարի:

— Գիտիմ անցնող, սա ըսած խօսքը մէյ մը նայէ՛, խենթ չուն պոյս վիճուտս ինչ ունի, զահէր կուզես քի՞ քուկին պոյնդ պէս սըռքի բլլայ, հայրդ պիլէ հաւնէր տէ՛ մասըրով մարտիկելով առեր է:

Ես նոր հարս եկայնէ, ինծի գոթու պատէ կը կանչէր, կիւր կըր լուսկայի պէս էի: Խօշ հիմայ ալ քիչ մը տարիքս որ առեր եմ նէ՛ չեմ փոխուէր ետ, մալի բէմպէ թիւնիք մը հաղածիս պէս կէնէ ան եմ: Կէրտանս հիմայ երկու խալէ է նէ՛ ան տտենը չորս կը ցուցունէ, լուր՝ քալծողներս ալ հաղածիս պէս վեց մաս ալ պոյս փրուանիլ կըլլայ:

Քէշկէ ամմեն մարդ ալ ինծի պէս վիճուտ ունենար ալ ինչ կուզէր: Սանք դուն պոյդ երկնացէր ես նէ՛ ինչ է եղեր, պոյդ երկնացուէր քէշկէ պոյդ լանքիւր երթար:

— Ներքէ՛ք մայր իմ ես սխալեցայ դուք ինչպէս կուզէք, նոյնպէս ըրէք, միայն թէ՛ իմ ըսածս հօրս ըրած պատգէրը ձեզի յիշեցնել էր:

— Շնորհակալ եմ, շնորհակալ եմ, ինծի խրատ պէտք չէ՛:

— Մայր իմ ինչպէս խրատ: Տէր Աստուած...

— Ախճիկ խելքդ զլուխդ ժողվէ, սա աշխարհները մէկ տեղ գայ նէ՛ գիտցած եղիր քի՛ ոյր շարժու բէմպէ թիւնիք մ'իլլէն մալի թիւնիք մը պիտի չիտեմ: Ամա հարգաւթաւոր պիտի ընէ եղեր տունը ալ թիւնի պիտի բլլայ եղեր, ինչ բլլայ նէ բլլայ, ես մեռնելու չեմ, օրս օր պիտի ընեմ, մէյ մը մէկը պիտի հազնիմ մէյ մը մէկալը, պիտի պտտեմ, հինգ վեց տեղ պիտի երթամ ա՛մօթ եղաւ չի գացի, աս նալլէի թիւնիքին համար մնաց: Չահէր պարթի թիւնիքները քէրաղէի պէս հազնիմ տէ երթամ, մարդուն փայ կուտան:

— Մայր իմ ինչպէս կուզես նէ այնպէս ըրէ՛, ինձ ամենեին բան մըսէր, ես այս մասին յանցանք մը չունիմ, միջամտութիւն չեմ ընէր:

— Եօրիպի օն ի քի էնտաղէտէն չըգար մը, օ՛ պիւր թիւնիքիմէ օն պիւր էնտաղէ կիթտի ամա պիւրաղ դըստ օլտու:

— Ճէնապինիդ չօգ շիշմանընըղ մալալա՛հ օն ալթը էնտաղէ ալմալը:

— Ախճիկ նայէ սա ըռէնկը նայէ ինչ ալ աղուոր է, գիտես քի երեսդ մէջը կը վառի կոր:

— Սինեօն աճապա սօլար:

— Շանրո՛ նէ՛ սէօլէեօրտուն իրէք պո՛ւ իրէք կիւնէշտէ տահա կիւզէլ բաւար:

— Սինեօն քէս պագալըմ, քաշ դուրուշ էթտի:

— Իւչ երեզ հիւրմի դուրուշ:

— Ի՛հ կէշէճէք հաթթա օլրա, պանս պագ, օն ալթը էնտաղէ տէ մալի քէս:

— Ալթը երեզ դըրդ օլտու:

—Շիմոնիքի չքեան Մանգուլէ, Օրագիր, Մասիս, Փոռնի, պէյէն պէյէն պէյէնտիյինի ալ, թօքճու մալի գըրգ բարայա, զէննէ իչին կաղէթա գըրգ բարայա, եալանճը մալի երիմի բարայա
—Պէնի էնայի մի զանն էթտին պէ շաշգըն . . . պէն օնլարըն օգգասընը ալըյօրու մի բարայա :

—Օլուն . . .

—Մայր, թիւնիքցունըր գնեցիր :

—Հէլպէթտէ, հէմ առի, հէմ ալ հէմ Մարեօնքային խրկեցի քի կարետէ հասցունէ, ան նալէթն ալ չիթթը չորս ոսկիէն վար չի կարէր : Ամա հոգս քանիի կարէնէ կարէ :

Ախճիկ ինչ կըսես, մէյ մը հագուեմ տէ հօրդ երեւամ քի պելքի հազ կընէ տէ՛ ետքը շատ բաթըւաթը չընէր :

—Դուք գիտէք մայր :

—Աղա՛ հաւնեցար նա՛սըլ եղեր է, երեսիս վրայիս աղուոր վայելէր է մի :

—Երեսդ ալ վար անցնի վրադ ալ :

—Մեղայ, ատ ալ ըսուելու լախըւաթը էր քի ըսիր :

—Էյլէ եա, հիւ՛ մարդ մոիկ մընէք տէ քէֆէրնուդ ուզածը խելքերնուդ փշածը ըրէք :

Ես ձեզի թէնպիս չըրի՛ քի՛ հագուստի վերաբերեալ նորէն բան մառնէք :

—Ճանըմ, հիմայ ամեն մարդ ասանկ աս պիչիմը աս ըռէնկը կը հագնի, ես ալ կէնճ չեմ մի, թուռչիլիկէս խալանօզին մէջը մնալու չեմ եա, աս ու ան կը հագնին նէ կէօնիւ տիր իսթէր : Հէլէ չիտակ ըսէ աղւար չէ՛ մի վայելէր : Ճանըմ սուռաթնե՛րդ ինչու խանթար խանթար կախեր ես, զահէր թիւնիք մը երկու թիւնիք չէի արժէր քովդ :

—Օ՛օ՛օ՛օ՛օ՛օ՛օ՛փ :

—Ճանըմ ատ օ՛փը ինչ պիտի ըլլայ, գիտես քի շինածս չիքեար բան մըն է : Սա հիւ ըհաթ սիրտով բան մը հագած չունիմ, բէլթէի չպէս կէնճութիւնս բիւթիւն բիւթիւնէ պօշը կանցնեմ կոր :

—Օ՛օ՛օ՛օ՛օ՛օ՛օ՛փ

—Մեղայ Աստուած մեղայ, աս մարդն ալ արիւն փոխեցնել կուտայ :

—Օ՛օ՛օ՛օ՛օ՛օ՛օ՛փ

—Ա՛ա՛ա՛ա՛ա՛ման ա՛ա՛ա՛ա ի՛նչ կըլլամ կոր : ա՛հ սիրտս, սիրտս, սիրտս բան մը եղաւ :

—Նէ՛ օլուն, սուր պագալըմ ճանըմ չէ, չէ՛ խելքդ գլուխդ բեր, ես չախա ըրի, կուզես նէ երկու թիւնիք տահա չինէ, տէ՛ր ողորմեա՛ ատանկ չօճուխճա բան կըլլայ մի, իլիմօն, ջուր բերէք :

Ա. Ն. Պ.

ՔԱՂՈՒԱԾՔ

Կին մը այնչափ համոզված է իրեն եղած գովեստներուն իրաւացի ըլլալուն վրայ որ, եթէ զինք գովողն իրեն սիրահարի՝ անոր իրաւունք կուտայ :

Ինչպէս որ մի և նոյն կրօնի պաշտօնեայ կղերականներուն մէջ այնպէս ալ կանանց մէջ գաղտնի կապ մը կայ : Զերար կատեն, բայց զիրար կը պաշտպանեն :

Նորատի կնկան մը համար, նայուածքը աղուոր թարգման մ'է որ սիրով յանձն կառնէ ըսել ինչ որ բերանը չը համարձակիր արտասանելու :

Մօտան կը պահանջէ որ կնիկներն իրենց երկններուն մեռելին լան : Եթէ այս պարագայի մէջ պարել սովորութիւն եղած ըլլար՝ այնչափ կնիկներ պիտի գտնվէին որ սիրով պիտի պարէին որչափ որ կան այսօր որ չուզելով կուլան :

Սէրը չքաւորներէն կը փախչի : հարուստները կը սիրէ, բայց անոնց ալ հաւատարիմ չէ, որովհետեւ հարստութիւնը երթալուն պէս ան ալ կը թռի կերթայ :

Սէրը բոլոր կիրքերէն զօրաւոր է, որովհետեւ մարդուս գլուխը, սիրտը և մարմինը միանգամայն կը հարուածէ :

Ամենէն գէշ զարդարանք ընող կնիկն ամենէն աղուորն է :

Կնիկ մը որ շատ կը ներէ իյնալու մօտ է :

Ոսկին սէրը կը քաշէ : բարբարոս մը անգամ եթէ հարուստ է, հաճելի կըլլայ :

Սատանաներուն մէջ ամենէն գէշը որ բոլոր կնիկները կը փորձէ Առիթ ըսված շաւրածինն է :

Կնիկներն աւելի զարդարվելու համար կը հագվին քան թէ զգեստաւորվելու համար : և հայելին առջև անցած, հոն անգամ աւելի մարդոց համար կը մոմտան քան թէ իրենց համար :

ՏՕԴԹՕՐ Մ. ՓԱՓԱՋԵԱՆ

Իր՝ բնակութիւնը հաստատած է ի Ղալաթիա, Հայոց եկեղեցւոյ փողոց թիւ 12 տունը, ուր պատրաստ է ամեն օր մինչև կէս օր հիւանդ ընդունիլ, և երեքշաբթի օրերն ալ ձրի դարմանել :

Փորձ համարակալ (էքսպէր քօնթապլ) Տիգրան էֆ. Թուղլաճեան իւր գրասենեակը Մեծ Նոր խանէն փոխադրած է ի Բասիմ փաշա խան թիւ 18 :

Կէտիկ ֆաշա Սարայ իչի թաղը հայոց եկեղեցիին կռնակը երեք հարիւր կանգունի վրայ շինված ծովահայեաց տուն մը կայ ծախու : Ունի վեց սենեակ, մէկ ջրհոր, սարնի ճ մը և պղտիկ պարտէզ մը :

Ուղղը լրագրոյս գրասենեակէն կրնայ տեղեկութիւն առնել :

Ազգային վարժարանաց մէջ այցելութեամբ Տաճկերէնի դասախօսութիւն ընելու հմուտ մէկը կայ :

Լրագրոյս գրասենեակէն տեղեկութիւն կը տրվի :

Ազգային վարժարանաց մէջ աշխարհագրութեան և թուաբանութեան դասախօսութիւն ընելու պատրաստ մէկը կայ :

Լրագրոյս գրասենեակէն տեղեկութիւն կը տրվի :

Թ. Թ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ե. Մ. ՏՆՏԵՍԵԱՆ

Կ. ՊՕԼԻՍ

ՊԱՆԶԷ ԴԱՐՈՒ ԷՍՍՏ ԷՖԷՆՏԻ ԽԱՆ ԹԻԼ ԷԼ